

Október elseje az idősek világnapja 2012 – a tevékeny idősödés és a nemzedékek közötti szolidaritás európai éve

A meghosszabbodott élettartam a civilizáció diadalaként is felfogható. Ma már csak az orvostársadalom legkonzervatívabb tagjai vélik úgy, hogy élettartamunk hossza alapvetően a génjeinkben kódolt. Egyre többen, egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak az életmódnak, a természeti és a társadalmi környezetnek, valamint az egészségügyi ellátórendszernek. Az egészségtudatos, tevékenyen töltött időskor évei nemcsak a idős személy számára kellemesebbek, hanem az átadott tapasztalatokkal és a családi munkamegosztáshoz való aktívabb hozzájárulással családi, és tágabb környezetüket is segítik, továbbá csökkennek a közre háruló gondozási terhek.

**„Csak a munka fejt ki, csak az tartja fel a testnek és léleknek erejét.”
(Deák Ferenc)**

Míg az emberi élet nagy fordulópontjai bizonyos rítusokhoz kötöttek (választójog, diploma megszerzése, családalapítás), az idősödés folyamat, melynek talán egyetlen ilyen szertartása a gazdasági aktivitás megszűnése. Az, hogy legtöbben a nyugdíjba vonulást tekintik az öregség kezdetének, arra utal, hogy az öregedés leginkább a passzivitással kapcsolódik össze a közgondolkodásban. A fizikai és szellemi aktivitás megőrzése jelentős mértékben szabad választás kérdése. Az egészségtudatos, tevékenyen töltött időskor az egyén felelősségvállalása önmagáért, mellyel nemcsak a saját időskorát teszi kellemesebbé, családi és társadalmi környezetének terhein is könnyít. Az Európai Bizottság vizsgálata szerint az uniós 33%-kal szemben Magyarországon csak a megkérdezettek 24%-a szeretne továbbdolgozni a nyugdíjkorhatár elérése után.

Magyarország fogyó népességű ország, amely az európai társadalmakhoz hasonlóan öregszik. A megbillent demográfiai egyensúly a figyelmet mindenütt a társadalmi szolgáltató és védelmi rendszerek hosszú távú pénzügyi fenntarthatóságára és a társadalom korosodásából adódó újabb kérdések iránt. A meghosszabbodott élet során több szempontból kívánatos a tevékenyebben eltölthető nyugdíjas lét kialakítása. Az élethosszig tartó nyitottság, amelyhez a generációk közötti kapcsolatok dimenziója társul, a valamennyi korosztály számára kedvezőbb társadalom kialakítását célozza.

Az EU gazdasági és kulturális sokszínűségét jelzi, hogy míg Svédországban az érettebb korosztály több mint 77%-a munkavállaló, Máltán ez az arány mindössze 40%.

1. tábla

Foglalkoztatási arányok, 2011

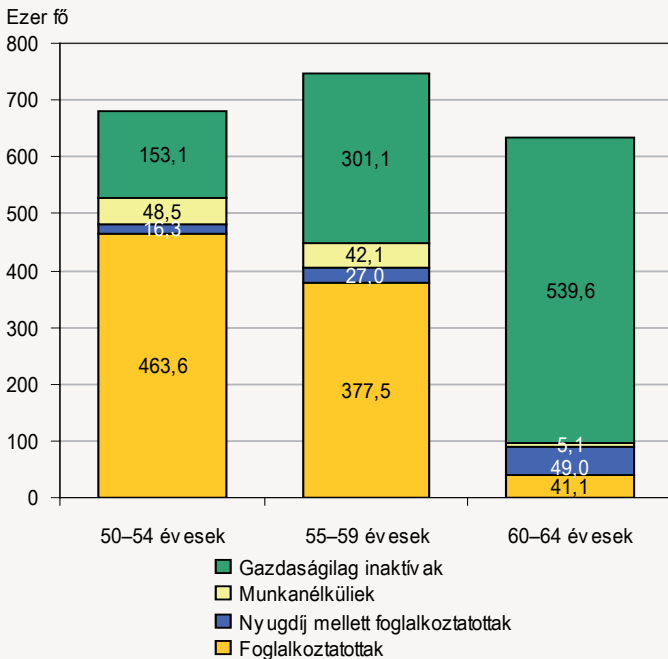
Ország	A 15–64		Az 50–64	
	évesek			
	foglalkoztatási rátája, %	az uniós átlagtól való eltérés, százalékpont	foglalkoztatási rátája, %	az uniós átlagtól való eltérés, százalékpont
EU-átlag	64,3	x	57,5	x
Bulgária	58,5	-5,8	52,8	-4,7
Ciprus	68,1	3,8	63,3	5,8
Csehország	65,7	1,4	59,0	1,5
Észtország	65,1	0,8	64,6	7,1
Lengyelország	59,7	-4,6	48,4	-9,1
Lettország	61,8	-2,5	59,9	2,4
Litvánia	60,7	-3,6	60,4	2,9
Magyarország	55,8	-8,5	47,2	-10,3
Málta	57,6	-6,7	40,0	-17,5
Románia	58,5	-5,8	49,2	-8,3
Szlovákia	59,5	-4,8	54,7	-2,8
Szlovénia	64,4	0,1	46,8	-10,7

Az elmúlt két évtizedben Magyarországon az idősebbek növekvő foglalkoztatása némileg ellensúlyozta a fiatalok – elsősorban a tanulás miatti – mérsekklődő munkaerő-piaci aktivitását. Az emelkedés lényegében a nyugdíjkorhatár előbb 62 évre, majd 65 évre emeléséből adódott. A nők mindössze 11%-a, a férfiak csaknem 18%-a dolgozik nyugdíj mellett. Körükben a munkanélküliség értelmét veszíti, és a gazdasági inaktivitás ugrásszerűen emelkedik. Jelenleg¹⁾ a szorosan nyugdíjkorhatár körüliek – a 60–64 évesek – csaknem 90%-a nyugdíjas.

¹ A munkaerő-felmérés adatai szerint.

Az idősebb korosztályok munkaerő-piaci helyzete Magyarországon, 2011

1. ábra

Az iskolai végzettség és a munkavállalás, illetve a munkaerőpiacról történő kilépés kapcsolata az idősek körében szorosabb, mint a fiatalabbaknál. Egyrészt a magasabb végzettségűek foglalkoztatási rátája később kezd csökkenni, másrészt a munkaerőpiacon még jelen lévő legidősebb korosztályban – a 60–64 évesek körében – az egyetemi, főiskolai végzettséghez kötött foglalkozások felülreprezentáltak. Utóbbiak körében jelentős a férfibtöbbség. A nők általában kevésbé jövedelmező és alacsonyabb presztízsű értelmiségi állásokat töltenek be, ahol nem elég vonzó a „továbbdolgozás”. Figyelemre méltó jelenség, hogy a még dolgozó nők az átlagnál nagyobb arányban folytatnak egyszerű, képzettséghez nem kötött foglalkozást – pl. takarítás –, és nem csökken a szolgáltatási jellegű foglalkozást folytatók aránya sem.

A népesség több mint 29%-ának rendszeres megélhetési forrása a **nyugdíj**. Az öregségi nyugdíjasok száma 2011-ben 1 721 ezer volt. Egy ellátott havonta átlagosan 96 672 forintot kapott, a havi nettó átlagkereset 64,7%-át. Az egy főre jutó nyugdíj összege alig haladta meg az uniós átlag felét, és a tagországok alsó harmadához tartozott.

Az idősek relatív helyzete a szegénység²⁾ tekintetében 2010-ben a lakosság más rétegeihez képest a nyugellátás teljes körű jellegéből következően jó volt. A havi mintegy 59 ezer forintos szegénységi küszöb – egyedülállóakra számított – értéke az átlagnyugdíjnál alacsonyabb volt, és csak nagyon szűkös megélhetést tett lehetővé. Ugyanakkor a nyugdíj rendszerességéből és kiszámíthatóságából adódóan a gazdasági válság miatti bizonytalanság e réteget sújtotta a legkevésbé.

**„Bizony hajoljatok meg az öregebbek előtt, Akár utcaseprők, akár miniszterek.”
Kosztolányi Dezső: Intés az öregebbek tiszteletére**

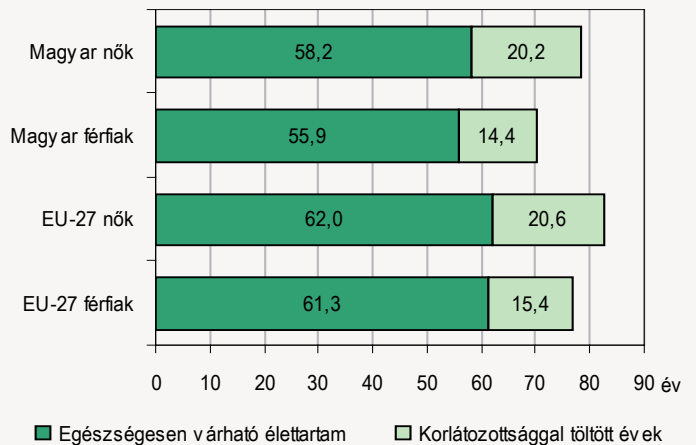
A világ 60 évnél idősebb népessége 1980 óta megkétszereződött, és az előrejelzések szerint 2050-re elérheti a 2 milliárdot. A várható és az egészségesen várható élettartam növekedése változásokat hozhat az öregség társadalmi megítélésében, hiszen a tevékeny és élettapasztalattal

felvértezett idős emberek fontos szereplői lehetnek akár a családi, akár a társadalmi munkamegosztásnak. Az egészségben és tevékenyen töltött időskor mind hosszabb fenntartása nagy kihívás az egyén és az egészségügyi ellátórendszerek számára egyaránt. Mivel az előrejelzések szerint a legidősebb – 80 feletti – népesség gyarapodása lesz a leggyorsabb – 2050-re számuk akár a négyszeresére is nőhet –, egyre nagyobb lesz az igény a hosszan tartó ápolásra is. Az egészségben várható élettartam növekedéséhez igazodva emelkedik ugyan a nyugdíjkorhatár, az aktív korosztályokon nyugvó eltartási teher azonban minden bizonnyal továbbra is növekedni fog.

A 2011-es népszámlálás előzetes adatai szerint **Magyarországon** az elmúlt 10 évben csak a 60 éves és idősebb korosztály létszáma nőtt. A több mint 2 millió 300 ezer idős korú a népesség 23%-át alkotja, ami uniós összehasonlításban közepes arány. E korosztályban ezer férfira 1564 nő jut, ez 23 fővel kevesebb, mint 10 évvel korábban, az időskorúak nőtöbbsége tehát valamelyest mérséklődött.

2. ábra

Születéskor várható élettartam, 2009

Szerte a világon – még a legszegényebb országokban is – az idősek leggyakoribb halál oka a szív-, az agyi-, valamint a krónikus tüdőbetegségek. Az akadályozottságukat azonban inkább a látás vagy hallás megromlása, a mozgásszervi problémák és a szellemi képességek hanyatlása okozzák. Magyarországon a 60 év feletti **halálzásának** több mint feléért (a nőknél 59, a férfiaknál 50%-áért) a keringési rendszer valamilyen betegsége, negyedéért (a nőknél 20, a férfiaknál 28%-áért) pedig daganatok a felelősek. Az idős férfiak között az átlagnál jóval több a különböző tüdőbetegségek és az öngyilkosság miatt meghalt. A háziorvosok rendelőiben leggyakrabban magas vérnyomás, cukorbetegség vagy szívpanaszok kezelése, koleszterin-, mozgásszervi és csontsűrűség-problémák miatt jelennek meg az idősek. E betegségek többsége kapcsolatban áll a helytelen egészség-magatartással. A felvilágosítás, az önmagunkért való felelősségérzet felkeltése pozitívan befolyásolhatja az európai viszonylatban kedvezőtlen egészségi mutatóinkat.

**„A népesség öregedése mindenekelőtt a népegészségügyi törekvések sikertörténete a társadalmi és gazdasági fejlődés mellett.”
Gro Harlem Brundtland, a WHO vezetője, 1999**

Hasonló következtetések vonhatók le a 2009-ben végzett **Európai lakossági egészségfelmérés** idősekre vonatkozó eredményeiből is.³⁾ Az ilyen felmérések egyik előnye, hogy nemcsak az egészségügyi ellátórendszer igénybe vevőkről, a betegekről nyújt információt, hanem a teljes népességről. Ugyanakkor a vélt (szubjektív) egészségre adott válaszok megbízható

² Szegénységi arány: a medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező háztartásokban élő személyek aránya.

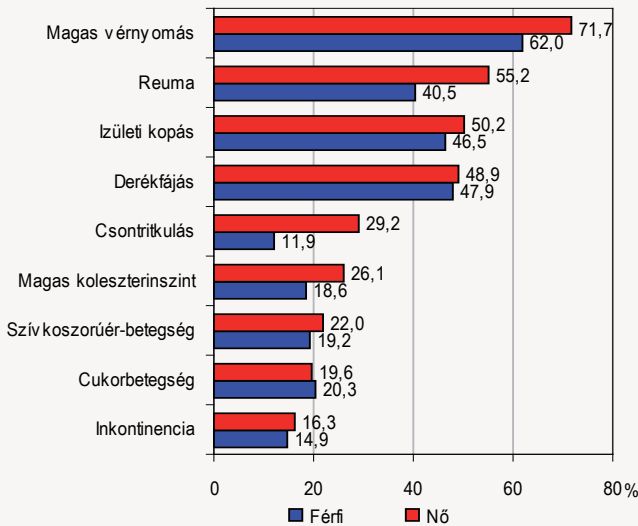
³ Az Elef felmérés nem terjed ki az intézeti lakosokra.

módon tükrözik a lakosság tényleges egészségi állapotát és a halandósági viszonyokat is.

A magyar népesség több mint fele jónak vagy nagyon jónak tartotta 2009-ben egészségi állapotát, míg a 65 év felettieknek csupán ötöde. Egészségük megítélésében általában a férfiak, a legidősebb korcsoportokban pedig a nők optimistábbak. Krónikus (6 hónapnál tovább tartó) betegségről a teljes népesség kétharmada, míg a 65 évnél idősebbek körében tizből 9 számolt be, ami nemzetközi viszonylatban igen magas arány.

3. ábra

A krónikus betegségek előfordulása a 65 éves és idősebbek körében, 2009

Forrás: Európai Lakossági Egészségfelmérés (Elef), 2009.

A leggyakrabban említett krónikus betegségek többsége életmódbetegség, és csaknem valamennyi szinten tartásában vagy javításában döntő szerepe lehet egy fizikailag tevékenyebb életnek. Az önbevallás miatt egyébként lefelé torzító túlsúlyall, elhízottsággal kapcsolatos mutatók szerint a magyar idős férfiak a felmérést elvégző 17 ország között a második, a nők a negyedik legrosszabb helyen állnak. A légzőszervi betegségek terjedésének egész világon tapasztalható emelkedő tendenciája Magyarországon is érvényes. Az idősök több mint tizede számolt be krónikus hörghurutról, tüdőátagulásról. Ugyan az idős korosztályban kevesebben dohányoznak, ám közöttük – különösen a férfiaknál – jóval magasabb a leszokottak, tehát valaha dohányosok aránya. A mentális – több mint 500 ezer depressziós és több mint 700 ezer szorongásos – betegségek gyakori előfordulása az idősök fizikai, érzelmi, szociális téren egyaránt megnyilvánuló általános nehézségeire utal.

A felmérés eredményei szerint a 65 évnél idősebbek között csak minden negyedik nem érzi magát korlátozottnak valamilyen egészségi probléma miatt, több mint ötödük ugyanakkor súlyos korlátozottságról számolt be. Legtöbbször a mozgásukban érzik valamilyen módon akadályozva magukat, az idősök kétharmadának az ételek megrágása is gondot okoz. A férfiak ötöde, a nők negyede hallásproblémákról panaszkodott.

„Megöregedtem, ami természetes folyamat, s aki okos, nem is lázad ellene... mert aki magasabban jár már az élet hegyén, annak többet fog be szeme a látóhatárból.”
(Mezei Mária)

A 2009/2010-es időmérlegfelvétel adatait az előző – közel negyed századot felölelő – felvételekkel összehasonlítva az időskorú (60–74 éves) népesség időfelhasználása átrendeződött. Összességében csökkent a társadalmilag kötött tevékenységekre fordított idő. Kevesebb mint felére zsugorodott a kereső-termelő munkára fordított idő, ezen belül a főfoglalkozásban eltöltött – vélhetően a nyugdíjkorhatár emelkedése következtében – csaknem duplájára emelkedett (13-ról 25 percre), miközben a mezőgazdasági tevékenységre fordított idő a harmadára csökkent. A mezőgazdasági munka az idősök között sem olyan elterjedt foglalatosság már, bár jelentőségének visszaszorulása nem olyan mértékű, mint a fiatalabb korosztályok körében. Az idősök által e tevékenységgel eltöltött 37 perc jóval az átlag (19 perc) fölött volt, amiben a jövedelemkiegészítő funkció mellett a hagyományoknak, megszokásnak is szerepe lehet.

A kor előrehaladtával a társadalmilag kötött tevékenységeken belül egyre nő a háztartási tevékenységekre fordított idő, jellemzően a nők és a községekben élők körében. Negyedével nőtt az idősök vásárlással és jelentősen (tízszerezésére) a gyermekek – leginkább unokák – gondozásával töltött ideje. A 60–74 éves férfiak 8%-a, a nők 9%-a foglalkozott az adott napon gyermekeivel, unokáival, s mindkét nem csaknem 2 órát fordított erre a tevékenységre. Az utódok ellátására szánt idő jelentős mértékű növekedésének hátterében a megváltozott munkaerő-piaci helyzet, a bölcsődei, óvodai férőhelyek születésszámnál is nagyobb mértékű visszaesése, valamint az intézményi ellátás térítési díjainak emelkedése áll.

Az időfelhasználás második nagy csoportjára, a fiziológiai szükségletekre – a teljes népességhez hasonlóan – az idősebbek is egyre több időt fordítanak, és az életkor előrehaladtával egyre többet.

A harmadik nagy csoport, a szabadon végzett tevékenységekre, az időskorúak életében meghatározó jelentőséggel bírnak. A 60–74 évesek 5 és fél óra szabadidejük jelentős részét (60%) tévénézéssel töltik, melynek ideje az 1980-as évek közepe és az ezredforduló között nőtt meg jelentősen, azóta kismértékben csökkent. Szabadidejüknek 14%-át töltik társaságban (46 perc), és tizedét (37 perc) olvasással. Ugyan valamivel nőtt a testedzésre, kirándulásra, házi kedvencek ápolására fordított idő, együttesen kb. fél óra.

Elérhetőségek:

Jávorszkykéné Nagy Anikó

Aniko.Nagy@ksh.hu, Telefon: (+36-1) 345-6354

[Információsportál](#), Telefon: (+36-1) 345-6789